

gebbsé és új történelmet is meglehetősen átnézte, és alkalomadtán hasznosítani is tudja. Fontos döntésekben kicsit lassú és körülményes, mind természeténél fogva, mind pedig az osztrák udvari stílus követelményei miatt, némelykor rossz tanácsokat követ, a minisztereknek pedig nem kevés fáradságába kerül, hogy elhatározásra bírják. Ezzel szemben határozottan kiáll amellett, amit már egyszer igaznak fogadott el, nem hagyja magát egykönnyen eltéríteni, különösen amikor olyan dolgokról van szó, melyek lelkiismereti ügyek számára. Ezeket illetően igen kényes, és nem ismer tréfát. Kívánatos is lenne, hogy azok, akik alakítják őt, egyéb tévedések mellett ne plántálják bele még azt is: lelkiismereti kötelessége, hogy megtévedt alattvalóit valamilyen módon visszavezesse a római katolikus egyház kebelébe. Áhítatlan és az egyházi szokások pontos betartásában aligha találhatunk olyan hatalmasságot, aki hasonló lenne hozzá, hogy ne mondjam, felülmúlja. Mivel 14 éves koráig – testvérbátyja, a római király, IV. Ferdinánd haláláig – egyházi pályára volt szánva és nevelve, a papokkal szemben igen szelíd és jószívű, olyannyira, hogy nem egykönnyen tagad meg bármit is, amit kérnek, különösen nem a jezsuitáktól, akik közül ifjúkorának tanítói és gyóntatói kikerültek. A tanácsban igen törekvő, nem mulasztja el összehívni azt, ahányszor csak a miniszterek azt szükségesnek látják. Nem sajnálja a fáradságot, hogy kihallgatáson fogadjon szinte kivétel nélkül mindenkit, aki csak kéri, még ha általában csak in terminis generalissimis [általánosságokban] válaszol is. A neki benyújtott memorandumokat, miután mindet gondosan átolvasta, maga küldi a Kancelláriába vagy a kiadóhivatalokba, ahová tartoznak, és véleményét általában pár szóban ráírja. A szorgalom azonban inkább megszokásból fakad, meg van győződve arról, hogy ennek így kell lennie, semmint hogy különös kedvét lelné az ügyintézésben, hiszen természetétől fogva a nyugalmat és a szórakozást kedveli, elsősorban a vadászatot és a zenét. Az utóbbit annyira szereti, hogy maga is komponál. Testi adottságait tekintve ugyan nem beteges, de nem is kicsattanóan egészséges, úgyhogy összességében nem tartják valószínűnek, hogy magas kort érjen meg. Néhány alkalommal olyan heves rohamai is voltak, hogy aggódtak az életéért. Különösen a lábai gyengék, ez bizonytalan járásán is megmutatkozik; mindenesetre meglehetősen ügyességgel lovagol, és nemesei közül azokat kedveli, akik ezt szorgalmasan gyakorolják. Laszacsán 35 éves lesz, és eddig – első feleségétől – csak egy leánya maradt életben. (...)

(*Bericht des schwedischen Gesandten Pufendorf über Kaiser Leopold, seinen Hof und die österreichische Politik 1671–1674.* Hrsg. Karl Gustav Helbig, Leipzig, B. G. Teubner, 1862. 58–60.)

(Tuza Csilla fordítása)

⇨ A HABEAS CORPUS TÖRVÉNY (1679)

A 13. századra tekint vissza az angol joggyakorlatban, hogy a király vagy a királyi tanács utasítására letartóztatott személy habeas corpus („legyen tiéd e test”) kezdetű bírói parancsot kaphat a királyi ítélőszéktől vagy a fellebbviteli bíróságtól, melynek visszajuttatása esetén letartóztatója köteles volt felfedni fogva tartásának okát. Az alsóházban 1668-tól több ízben indítványoztak törvényjavaslatot arra, hogy tegyék kötelezővé a parancs kibocsátását; végül az alábbi törvény szigorúan szabályozta ennek feltételeit, eltörölte a kivételeket, és büntetést szabott ki mellőzéséért. ⇨

Törvény az alattvalók szabadságjogainak jobb védelméről és a tengerentúli bebörtönzések megakadályozásáról

A sherifek, börtönőrök és egyéb tisztviselők, akiknek bűncselekmények elkövetéséért vagy ennek gyanúja miatt őrizetére bízattak a király némely alattvalói, gyakran halogatták a hozzájuk intézett Habeas Corpus parancsok visszaküldését, (...) megszegve kötelességü-

ket és az ország ismert törvényeit. Ily módon a király alattvalói közül sokakat börtönben fogva tartottak és tarthatnának eztán is, holott a törvény szerint óvadék ellenében szabadlábra helyezhetőek. Az érintettek szempontjából ez súlyos teher és zaklatás. Hogy ezt meggátoljuk, és gyorsabban könnyíthessünk minden, bűncselekmény elkövetéséért vagy ennek gyanúja miatt bebörtönzött személy helyzetén, iktatassék törvénybe, (...) hogy valahányszor bármelyik sheriffhez vagy sheriffekhez, börtönörhöz vagy egyéb tisztviselőhöz Habeas Corpus parancsot intéznek bármely, az őrizetükben lévő személyre vonatkozóan, s a mondott parancsot átadják a mondott tisztviselőnek vagy a börtönben vagy fogdában hagyják bármelyik helyettes vagy beosztott tisztviselőnél, akkor a mondott tisztviselő vagy tisztviselők, helyettesek vagy beosztottak (hacsak az elfogatóparancsok szerint nem világosan és kimondottan árusítás vagy felségsértés a vád) az átadástól számított három napon belül – amennyiben a fogoly vagy kezese a bíró vagy a törvényszék által a mondott parancson igazoltan mérföldenként 12 pennyt nem meghaladó összegben megfizeti vagy kiegyenlíti előállításának költségeit; továbbá kötelezvényt ír alá arról, hogy ha a bíró vagy törvényszék, mely elé a jelen törvény igaz szándéka szerint kerülnie kell, elrendeli vizsgálati fogóságban tartását, úgy visszaszállításának költségeit is állja; és biztosítékot ad arra, hogy nem fog útközben megszökni – kötelesek az ilyen parancsot visszaküldeni, s az őrzött vagy fogva tartott fél testét előállítani vagy előállíttatni a lordkancellár, Anglia pecsétőre vagy azon törvényszék bírójára vagy bírái elé, amely a mondott parancsot kibocsátotta, vagy pedig olyan személy vagy személyek elé, akikhez a mondott parancs annak rendelkezése szerint visszaküldhető, s egyúttal a mondott fél őrizetbe vételének vagy letartóztatásának igaz okait is előadni, hacsak az illető fogva tartásának helye nem 20 mérföldnél nagyobb távolságra van az illetékes személy vagy törvényszék tartózkodási helyétől. Ha ez a távolság 20 és 100 mérföld között van, úgy mindennek tíz napon belül, ha pedig meghaladja a 100 mérföldet, úgy 20 napon belül kell megtörténnie. (...)

XI. S hogy meggátoljuk a törvénytelen bebörtönzéseket a tengerentúli területeken, iktatassék törvénybe, (...) hogy e birodalom egyetlen, jelenleg vagy eztán az Angol Királyságban, Walesben vagy Berwick-upon-Tweedben lakó alattvalóját se szállíthassák börtönbe Skóciába, Jerseyre, Guernseyre, Tangierbe vagy bármely olyan tengerentúli területre, helyőrségbe, szigetre vagy helységbe, melyek jelenleg vagy a jövőben bármikor Őfelsége, utódai és leszármazottai birtokát képezik; s hogy minden ilyen bebörtönzés jogellenes. (...)

(*English Historical Documents* VIII. Ed. Andrew Browning, London, Eyre & Spottiswoode, 1953. 92–96.)

(Kontler László fordítása)

⇨ A WHIG PÁRT KEZDETEI: SHAFTESBURY GRÓF UTASÍTÁSA PARLAMENTI HÍVEINEK (1681)

A „tory” és „whig” elnevezéssel az angol udvar és ellenzéke híveit első ízben az 1679–1681 közötti „kizárási vita” idején illették, amikor az Anthony Ashley Cooper, Shaftesbury első grófja (1621–1683) vezette whigek három gyors egymásutánban összehívott parlamentben igyekeztek törvényt kicsikarni a katolikusok – konkrétan Jakab yorki herceg (1685–1688 között király), II. Károly (1660–1685) öccse és örököse – kizárása a trónutódlásból. A vallási színezetű ellenszenv azért vált politikai kampánnyá, mert II. Károly esetében a katolicizmussal való szimpátia XIV. Lajos (1643–1715) barátságát és jelentős összegű segélyeit jelentette, ami lehetővé tette számára, hogy lemondjon a parlamenti adómegajánlásról, és kibújjon a parlament ellenőrzése alól. A whig törvényjavaslatot a lordok házában mindhárom ízben elutasították. (K. L.) ⇨